

Dagpauwoog

Inachis io

De dagpauwoog is een zeer algemene standvlinder die in geheel Nederland kan worden gezien. Hij overwintert als vlinder en vliegt tussen eind maart en begin juni en tussen midden juli en eind augustus. De rups is zwart met kleine witte stipfels en leeft op brandnetels die groeien op zonnige, vrij vochtige plaatsen.

Levenscyclus en gedrag

De waardplant van de dagpauwoog is grote brandnetel. Het vrouwtje zet een groepje van enkele tientallen tot honderden eitjes af op de onderzijde van een blad of op de stengel. Meteen na het uitkomen spinnen de rupsen enkele bladeren bijeen waarin ze gezamenlijk leven. Als de betreffende brandnetel is kaalgevreten, verhuizen ze naar een andere, jonge en liefst grote plant en maken opnieuw een spinsel. In latere stadia leven de rupsen meer solitair bo-

venop de bladeren. De verpopping gebeurt meestal op de waardplant, maar ook wel in heggen of muren of in de directe omgeving daarvan. (TINBERGEN 1957, MOHL & MILLER 1976, PULLIN 1986, MENTING 1987).

De dagpauwoog overwintert als vlinder op een donkere, koele en beschutte plek, zoals een holle boom of een schuur (zie foto's op p. 26 en 261). Op zonnige voorjaarsdagen in februari komen de eerste vlinders weer te voorschijn. Aanvankelijk zoeken ze uitsluitend naar nectar van onder andere sleedoorn, klein hoefblad en paardenbloem. In het najaar zijn geschikte nectarplanten bijvoorbeeld koninginnenkruid, akkerdistel en vlinderstruik. Doorgaans is de dichtheid tot zo'n 12 individuen per hectare, maar op plaatsen waar veel nectarplanten staan kunnen honderden vlinders tegelijkertijd worden gezien en de dichtheid kan daar oplopen tot meer dan 80 individuen per ha. In het voorjaar verdedigt het mannetje 's middags een territorium van enkele tientallen vierkante meters en vliegt daarbinnen regelmatig op en neer. In de regel is er een opvallend punt in het territorium aanwezig, zoals een grotere boom. Meestal houdt de bezitter het niet lang bezet en de meeste territoria veranderen dagelijks van eigenaar. (BAKER 1972, TAX 1989, VAN SWAAY 1996, MAES & VAN DYCK 1999, VAN SWAAY 2003).

Vliegtijd en overwintering

De dagpauwoog vliegt meestal in één generatie. Hij overwintert als volwassen vlinder die in het voorjaar van 26

maart tot 5 juni vliegt. Nakomelingen hiervan vliegen van 16 juli tot 25 augustus. In warme jaren plant een klein deel van deze vlinders zich nog voort en dan vliegt er van 21 september tot 15 oktober een kleine, tweede, partiële generatie. Daarnaast komt het voor dat hij bij zeer warm en droog weer in zomerrust gaat, pas in de nazomer weer actief wordt en dan soms nog eitjes afzet. De uiterste data waarop een vlinder is gemeld, zijn 1 januari en 31 december; de uiterste data waarop een actieve vlinder is gezien, zijn niet bekend. (BINK 1992).

Leefgebied

De rupsen van de dagpauwoog leven op brandnetels die groeien op vochtige, halfbeschaduwde plaatsen aan randen van bossen, velden of nabij de waterkant. De vlinders zoeken nectar in een groot aantal biotopen zoals ruige graslanden, bloemrijke randen van bos- en heidegebieden, dijken en tuinen. De hoogste dichtheid aan vlinders wordt gevonden in droge graslanden. (VAN SWAAY 2003).

▲ Ruige vegetatie met brandnetels op halfbeschaduwde plek in Twente (ov).

Rough vegetation with nettles (prov. of Overijssel)

DEZE SOORT IS GESPONSORD DOOR:
Interart.nl, Heeswijk.

Mobiliteit, verspreiding en trend

De dagpauwoog is een mobiele vlinder die vele tientallen tot honderden kilometers kan zwerven. In sommige jaren zwerven grotere aantallen over grote afstanden. Zo'n jaar was bijvoorbeeld 1995 toen in juli en augustus enorme aantallen dagpauwogen Nederland binnentrokken. Maar deze soort trekt in veel mindere mate dan bijvoorbeeld de atalanta of de koolwitjes. Bovendien waaien de vlinders vooral met de wind mee, van gerichte trek in een bepaalde richting is geen sprake. Vlinders van de zeldzame tweede generatie blijken gemiddeld eerder te gaan zwerven. (ROER 1969, LEMPKE 1972, VELING 1995B, HEINZE 1996, DE VOS & RUTTEN 1996).

De dagpauwoog komt voor van Ierland tot Japan en van Midden-Scandinavië tot Zuid-Spanje. Het areaal breidt zich vermoedelijk door de opwarming van het klimaat

noordwaarts uit. In Nederland is het een zeer algemene standvlinder. Met meer dan 94.000 waarnemingen van 655.000 individuen is dit een van onze algemeenste dagvlinders. Vermoedelijk is hij niet altijd zo algemeen geweest. Snellen (1867) schrijft dat de dagpauwoog 'soms bij gehele vlugten voorhanden is; in enkele jaren bijna verdwenen'. Ook Ter Haar (1928) noemt deze soort meer dan vijftig jaar later slechts 'niet zeldzaam', en laat zich niet uit over jaarlijkse wisselingen in aantallen. Waarschijnlijk was de dagpauwoog aan het begin van de vorige eeuw minder algemeen dan nu en werden de jaarlijkse aantallen aangevuld met zwervers uit het zuiden. In de loop van die eeuw is het verspreidingsgebied uitgebreid. (PARMESAN ET AL. 1999)

Uit het Landelijk Meetnet Vlinders blijkt dat de stand jaarlijks fluctueert. Deze fluctuaties hebben waarschijnlijk niet alleen te maken met invasies uit buurlanden maar ook met de kwaliteit van de waardplant. Brandnetels kunnen slecht tegen lange droogteperiodes waardoor er in droge zomers minder voedsel voor de rupsen is. Uit het meetnet blijkt ook een sterke achteruitgang van de aantallen in de populaties, terwijl er landelijk sprake is van uitbreiding. (VAN SWAAY & GROENENDIJK 2005).

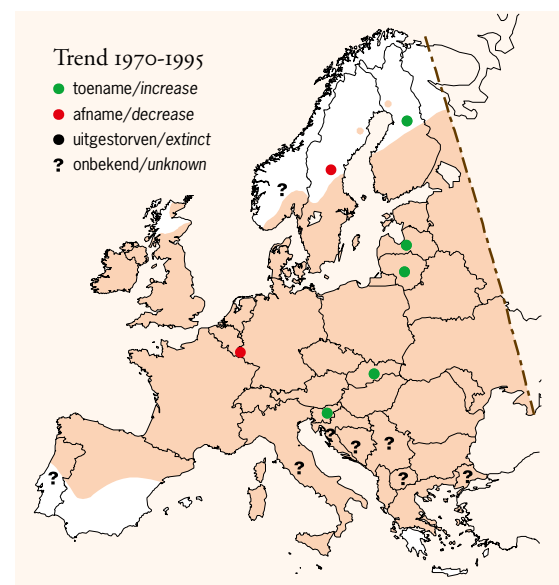
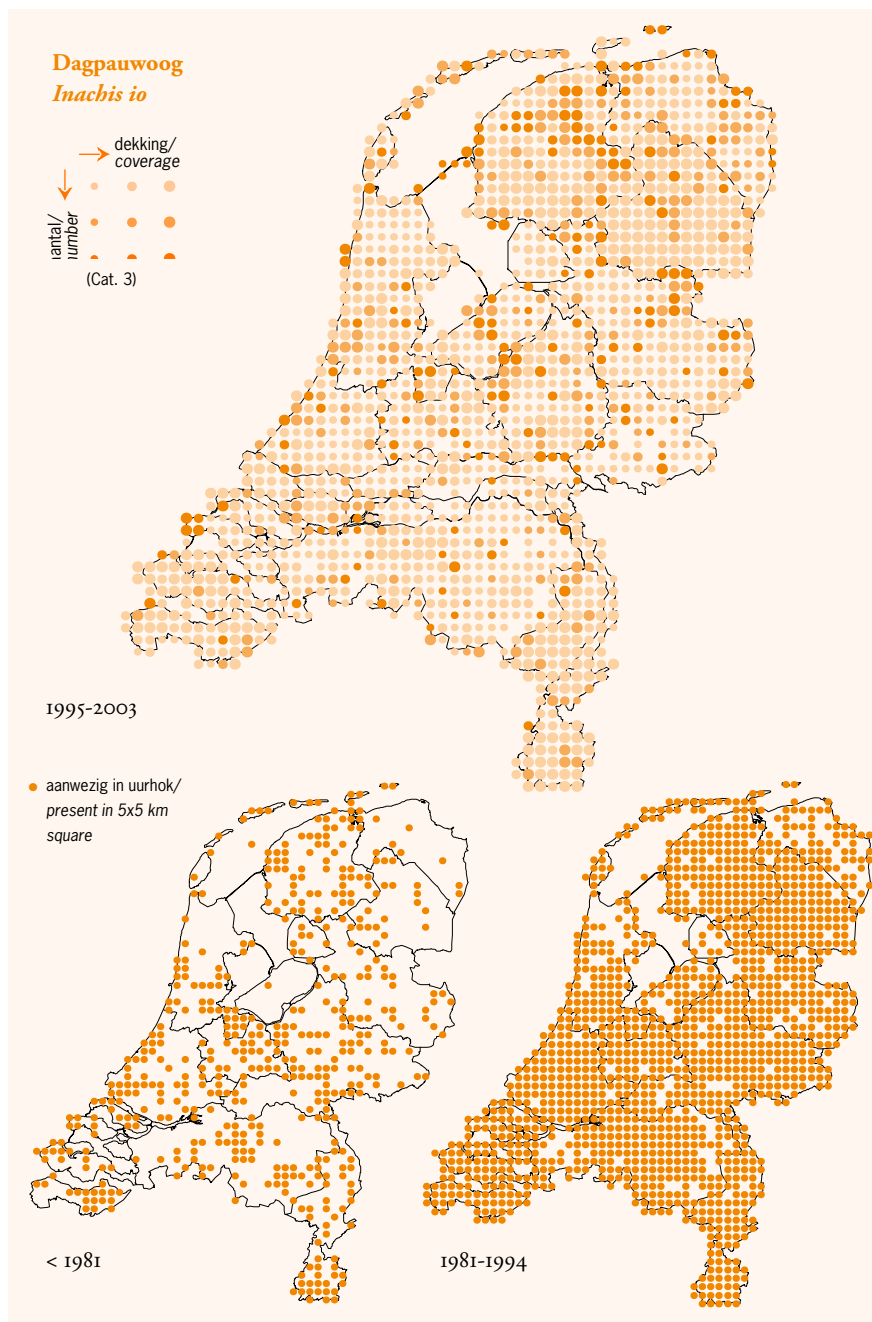
Bescherming

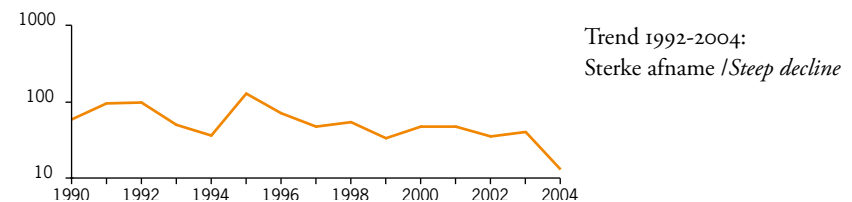
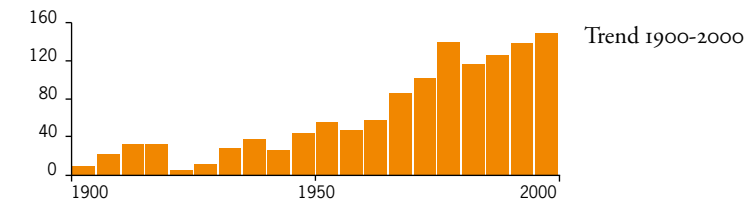
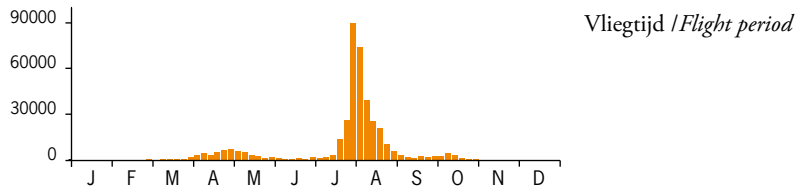
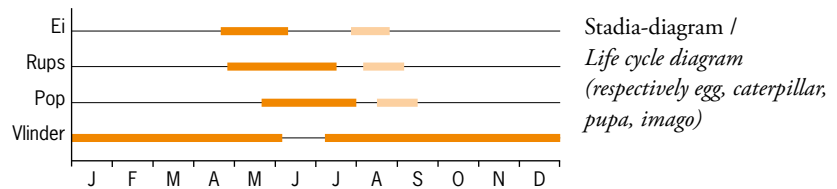
De dagpauwoog is niet bedreigd. Ook op Europese schaal is dit niet het geval en over het algemeen is het voorkomen stabiel. (VAN SWAAY & WARREN 1999).

Op landelijk niveau zijn er geen speciale beschermingsmaatregelen nodig. Plaatselijk kan de stand worden bevorderd door op vrij vochtige halfbeschaduwde plaatsen, zoals bosranden, slootkanten, hagen en struwelen brandnetels te laten staan. Ook in het stedelijk groen is het creëren van geschikte voortplantingsplaatsen mogelijk. Daarnaast moet er in het voorjaar en de (na)zomer voldoende nectar voor de vlinders aanwezig zijn.

Toekomst

Hoewel de dagpauwoog achteruit gaat, blijft hij voorlopig een (zeer) algemene standvlinder.

Profiel van de dagpauwoog**Voedsel rupsen** Grote brandnetel *Urtica dioica*.**Voedsel vlinders** Nectar van een groot aantal kruiden en struiken.**Vliegtijd vlinders** Eén generatie tussen midden juli en eind augustus, na de overwintering tussen eind maart en begin juni.**Duur stadia** Ei: 5-14, rups: 15-30, pop: 10-16, vlinder: 25-60 (niet-overwinterend), 280-360 (overwinterend), rijpingsduur ei: 6-8 (in het najaar) of 270-350 dagen (overwinterende vrouwtjes).**Overwinteringsfase** Volwassen vlinder.**Leefgebied** Rupsen op vochtige, halfbeschaduwde plaatsen in randen van bossen, velden of langs de waterkant. Vlinders op plaatsen met veel nectar.**Mobiliteit** Zeer mobiel.**Dichtheid** Vrij hoog, ca. 12 tot 78 individuen per ha.**Status** Zeer algemene standvlinder.**Rode Lijst** Thans niet bedreigd.**Europese status** Niet bedreigd.**Knelpunten verspreiding** Geen.**Verwachting toekomst** (Zeer) algemene standvlinder.**Beschermingsmaatregelen** Niet relevant.**SUMMARY****Peacock Butterfly *Inachis io***

Inachis io is a very common resident. The Dutch population is sometimes supplemented by wandering individuals. The species occurs nearly all over the Netherlands, the butterfly being found in places with nectar-rich flowers in a wide variety of habitats. It seems not to have been so common in the 19th century, and at the beginning of the 20th century. The Dutch Monitoring Survey shows a steep decline in abundance in the 1990s. Numbers fluctuate annually, probably due to fluctuations both in the number of migrating individuals and in the quality of its larval food-plant, *Urtica dioica*. The female lays her eggs on plants growing in the half shadow in damp places. It flies in one generation from mid-July until the end of August. It hibernates as an adult, and these butterflies fly from the end of March until the beginning of June.

Overwinterende dagpauwogen.
Hibernating I. io.